

Apunts de llengua

(publicat a *L'Heura digital* 24, 22 de desembre 2010)

De tions i caganers

Fer cagar el tió i posar la figura d'un caganer al pessebre són dues de les tradicions més nostrades del Nadal. De fet, hi ha qui pensa que els catalans som una mica escatològics per tenir tants símbols folklòrics relacionats amb la femta, però... en sabem els orígens? I com els entenem: com a símbols irreverents o com a símbols entranyables? Endinsem-nos, doncs, en el fantàstic món dels tions despececs i dels caganers esquitllents!

Primer de tot, cal recordar que un tió és un tronc de llenya que es fa cremar a les llars de foc. Diu la tradició que el costum de fer cagar el tió donant-li cops de bastons ve de molt antic i que imita l'atiador de les llars de foc: abans, quan no hi havia ni cuines ni calefaccions, només es disposava del foc que cremava a la llar i era bàsic que no s'apagués. Calia, doncs, que algú l'atiés, és a dir, que algú remogués els tions amb un atiador —per no cremar-se!— perquè l'aire avivés el foc.

L'escalfor i la llum que proporcionava la combustió del tió eren molt apreciades i, amb els anys, aquest tronc es va convertir en un ésser màgic la nit de Nadal o, en algunes cases, el dia de Nadal mateix. Tradicionalment, el tió només caga regals petits: coses de menjar i beure per al dia de Nadal, i llaminadures i joguines senzilles per als menuts de la casa (són els Reis els encarregats de portar els regals més grossos). Avui dia, a més, la condició d'ésser màgic del tió es reforça posant-li potes i una barretina i fent-li una cara ben somrient.

Per cert! No ens podem oblidar de dos requisits fonamentals si volem que el tió s'esplaiï quan va de ventre la nit de Nadal: hem de donar-li menjar cada dia perquè s'atipi bé i hem de tapar-lo amb una bona manta perquè no passi fred. I, naturalment, quan li donem els cops de bastó per ajudar-lo a fer les seves necessitats màgiques, sempre fa la feina més content si li cantem una de les seves cançons posant-hi molta passió i tendresa alhora. Aquí teniu l'exemple d'una d'aquestes cançons (n'hi ha moltes versions) i un enllaç per veure com es canta de manera més casolana (<http://www.youtube.com/watch?v=Pzm-4VQteJM&feature=related>) i un altre per veure com es canta de manera més professional (<http://www.youtube.com/watch?v=Ur-DvlVxt7U>):

*Caga, tió,
avellanes i torrons!
No caguis arengades,
que són massa salades,
caga torrons,
que són més bons!*

I arriba el torn del caganer. Tot i que avui dia un estol de personatges famosos (polítics, esportistes, cantants, etc.) fan de caganers, la figura típica del caganer és la d'un pagès vestit amb camisa blanca, pantalons foscos, faixa i barretina que fa les seves necessitats amagat en algun racó. Tenim notícies del caganer des del segle XVII, però no es popularitza com a personatge del pessebre fins al segle XIX.

Els orígens de la figura del caganer no són del tot clars, però tenint en compte que, tradicionalment, la femta era un dels elements principals per fertilitzar la terra i, així, obtenir millors collites, es considera que és un símbol de prosperitat i de bona sort per al nou any. De fet, tot i que a ciutat ja no tenim gaires terres que hàgim de femar, encara es considera que posar el caganer al pessebre ens donarà bona sort i alegria per a l'any següent i, en canvi, no posar-lo, ens portarà desventures. La solució, doncs, és ben fàcil; que no sigui que tinguem un any desventurat per aquest motiu!

Fins aquí els apunts nadalencs d'enguany! Desitgem que tant tions com caganers aportin una flaire ben tendra i màgica a casa vostra. Bon Nadal i felicitat a tothom!